

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Synopsis Annalium Societatis Jesu In Lusitania

Francus, Antonius

Augustæ-Vindelicorum, M. DCC XXVI.

Annus 1589. Soc. 50.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72313](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72313)

16. Februario mense Bracharæ translata est Eucharistia è vetusto ad novum templum, solemnem inter supplicationem eâ majestate & plausu ordinatam, quo solent Bracharenses hujusmodi celebritates instituere.

Templum novum Bracharense.

17. Hoc quoque anno 23. Septembris prodivit è templo Domûs Professæ prima supplicatio de Passibus Domini Crucem bajulantis, quæ deinceps feriâ sextâ post Dominicam primam Quadragesimæ peragitur. Noster Didacus Ferrazius multis adolescentibus suavit, quos erudiebat sacris moribus, Sodalitatem de sancta Cruce instituerent in templo Cœnobii Augustiniani, unde orta piissima supplicatio. Ubi sunt nostra Collegia, plerunque ex eorum prodit templo, id volentibus Augustinianis Eremitis, sub quorum imperio est designare pias stationes.

Prima supplicatio de Passibus Domini.

18. Eboræ Societati adjungitur Ludovicus Lobus Alvitensis Baronis frater è prima Regni nobilitate. Captus olim fuerat in prælio Regis Sebastiani. Divi secum meditatæ mundi vanitatem tandem generosè proculcavit. Vixit apud nos magno virtutum omnium exemplo.

Venit ad Societatem Ludovicus Lobus.

19. Angræ pro scholasticis instituta est sodalitas BB. Virginis: Episcopus, Cantor maximus, & Canonici nomen dedere. Urbem fames & morbi affligebant: Succurrit Collegium & frumento, & nummis in pauperes erogatis. Neque nostri immunes morbis, ubi primùm convaluere, ad externos juvandos reversi sunt. Multum commodi attulerant militi præfidiario piæ exhortationes: in more habebant sui ipsorum verberationem. Quot mensibus elegere Divum Tutelarem; quisque celebrem egit Patroni sui diem, invitando alios ad audienda sacra. Non tamen invitabantur illi, quos sciebant sordibus meretriciis inquinatos. Quin admonebantur, abstinerent à pestilenti consuetudine, secus eos non admissum iri inter fortientes sanctum Tutelarem. Hæc virtutum studia juvabant nonnulli ductores cohortium, viri ex animo Christiani. Unus eorum cum sua cohorte aëturus excubias mancipium adduxit manu portans compedem militi, quisquis jurasset, injiciendam.

Rex Angrensis Collegii.

20. Typis hoc anno excusus est liber de concordia humanæ libertatis cum decretis prædestinationis compositus à sapientissimo P. Ludovico Molina Eborensis Academiae celeberrimo Doctore ac Professore, dicatus Alberto Cardinali Proregi & generali Inquisitori: fuitque hoc primum opus Theologicum ab illa Academia editum, ut ipse indicat in dedicatoria; imò, nisi fallor, fuit primum opus Theologiæ scholasticæ, quod in lucem dedit Societas. Multæ objectiones & moræ editioni injectæ, quarum historia longior est, quàm possit, & notior, quàm opus sit, his Annalibus inseri. Prodiit tandem adnitente vel maximè R. P. Bartholomæo Ferreyra Dominicano, qui librum & approbavit, & defendit.

Imprimatur Concordia Molinae.

Annus 1589. Soc. 50.

EX Domo Professæ Ulyssiponensi ad Superos migravit 8. Aprilis P. Leo Henricus, heros major omni commendatione. Originem duxit ex illustribus parentibus in oppido Ponta de sole Madeirensis insulæ. Societati adjunctus Conimbricæ, rexit ejus urbis Collegium, dein Eborensis jussu Sancti P. Ignatii. Primus erat Eborensis Academiae Rector. Etiam Provinciam moderabatur; munusque obivit deputati Concilii Generalis Lusitanæ Inquisitionis. Henrici Cardinalis Confessarius fuit in paucis charus. Post hujus obitum præfectus Bracharensi Collegio, unde veniens Ulyssiponem, dum pauperi Gallo in carcere pestilenti febre laboranti aures ad confessionem excipiendam commodat, eadem febre correptus animam suam pro fratre ponit.

Moritur P. Leo Henricus.

2. Quæ, & quantæ fuerint illius virtutes, quantum dominatus sit infernis potestatibus, intelligit lector ex ipsius vita per me in lucem edita in opere de Tirocinio Conimbricensi, & Anno glorioso Lusitanæ Societatis. Etenim unus ille

Virtutes ejusdem.

ille fuit è viris præclarissimis non hujus modò Provincie, sed totius etiam Societatis. Rebus admirandis cum Deus illustrem reddidit apud Cardinalem Henricum, aliòsque, ad quos consolandos, vel liberandos periculis per sanctum Angelum, vel occultam Dei vim momento temporis in loca remotiora deferretur. Ipse debemus amorem illum, quo Societatem profectus est Cardinalis Henricus.

Bellicæ turbæ.

3. Antonius regnum Lusitanum occupare adhuc meditatus suasit Anglis, jugo tyrannico premi Lusitanos, idemque protinus excussuros, si adfint externa auxilia, quibus suas vires roboraret. Igitur Angli parant classem navium centum & viginti milite & omni bellico apparatu instructam: in ea vectus Antonius; prope Cascalium & Penichium miles exponitur sub finem Maji; dein Ulysi-ponem accedit opinione fretus à Castellanis deferendam. Nostri, paucis reli-ctis, partim Conimbricam, partim Eboram missi. Domus professa præfidario milite plena incommoda multa sustinuit. Præpositi vices egerat bonus senex Hieronymus Diasius, qui ejusmodi hospites pertæsus deseruit domum, ac in Collegium divi Antonii migravit.

Classis Angli-
ca cum Anto-
nio obfidet
Ulysi-ponem.

4. Recedentibus, qui domi erant, vulgavit miles, ut liberius depeculari-
posset domesticam supellectilem, nostros homines esse proditores, & Antonio favere. Quæ calumnia apud prudentes visa incredibilis, ut erat reapse. Die D. Antonio Lusitano sacrâ cum Anglus post varia certamina habita per eos dies prope urbem videret non moveri plebem, sed pro aris & focis urbem tutari, re desperatâ, canit receptui, & urbem liberat metu & periculo maximo. Porro Cardinalis inquiri jubet de crimine prodicionis senibus Domus professe imposito: nullum aliud repertum illius calumniæ fundamentum, quam quod Vice-Præpositus domum reliquerit.

Terminatur
lis scholarum
Conimbrici-
ensium.

5. Tum temporis Petrus Fonseca Domus Præpositus degebat Madriti, eò missus à P. Claudio, ut apud Regem assisteret litigio scholarum Conimbric-ensium, de quo dictum est an. 1583. in hoc usque tempus protracto. Die 28. Martii in palatio Escurialis Fonseca Regem allocutus sic rem Collegii propo-suit, ut Rex non solum jussisset, ne Visitatores Academici possent lustrare Societatis scholas, sed etiam auxerit Collegii reditum.

P. Petrus Fon-
seca Visitator.

6. Fonseca Madrito redeunti traduntur litteræ Præpositi Generalis, quibus renunciabatur Lusitanæ Provincie Visitator. Executionem distulit ob res Lusitanas turbatas, & negotia maximi momenti, quæ Rex Philippus ipsi in-junxerat.

Legatum
pingue.

7. Paulus Alphonsus vir piissimus vicinus morti se ac sua tradidit sacer-
dote professe Domus, cujus consilio legavit cruciatorum triginta millia Domui misericordie Ulysi-ponensis, cujus est egenis miserrimis providere.

Exempla
scholasticor-
um.

8. Scholarum Ulysi-ponensium & Eboresium alumni florebant virtu-
tum exemplis per omnia similibus eis, quæ sæpe retulimus. Adolescens Ebo-ræ invitatus per faminam ad turpia, respondit, Societatis discipulos tales spur-citias non audere. Factus subinde Ecclesiastes reprehendit vivendi licentiam, admonuitque lenam, ut respiceret: nec fructu suo caruit pius zelus, mulier enim in se reversa quæsito Confessario à maculis peccatorum deterfit animum. Alius instar Josephi castissimi pallium reliquit in manu puellæ, ac fugâ sese pro-ripuit instante periculo: nec pallium recipere voluit, illitum veneno credens, cum attrætatum sit manibus impudicis.

Transferuntur
ossa P. Emma-
nuelis Fer-
nandii M.

9. Theotonius Eboresis Archiepiscopus magnâ pompâ transtulit è
templo maximo ossa nostri Emmanuelis Fernandii, quem anno 1555. narravi-
mus in odium virtutis occisum, & ibidem conssepultum. Magna erat omnium de ipsius virtute opinio. Aperto loculo ubi visum est integrum sacerdotale ve-
stimentum, vix potuit sustineri impetus populi; quisque deposcebat reliquias; ipsa vestis in frustra lacerata plurimis solatio fuit; alii auterebant terram, in qua corpus depositum. Ossa clausa in arca omnibus templorum sodalibus & innumero populo comitante delata sunt ad templum nostrum, postaque in
for-

fornice facelli crucifixo dicati prope templi suggestum, solemnè prius sacro decantato.

10. Primâ die Septembris Eboræ concessit naturæ P. Ruyfius Brittus Moritur P. Ruyfius Brittus. Monfortensis in Elvensi dicecesi. Agebat socium Magistri tironum. Morum ipsi singularis integritas. Ante supremum morbum divinis commentationibus magis inhærebat, quasi mortem imminere prænosceret. Affixus lecto tulit patientissimè dolores. Vicinus morti dixit, nihil esse, quod suam turbaret conscientiam.

11. Inter socios refertur Eboræ Joannes Gama frater Comitis Vidiguei- Ingressi So- rensis. Id ægrè ferens Comes Eboram concessit: sed cum non fieret copia cietatem. tironem alloquendi, obtinuit à Rege litteras, quibus mandabatur deponi tironem in domicilio extra Societatem, ut interrogaretur, num eandem iniisset coactus. Mittitur Ulyssiponem hospitatus in palatio Episcopi Algarbiensis, illic fortiter oppugnatus à consanguineis. Ad quæsitâ sic respondit, ut Societati sit restitutus. Quamquam firmæ erant spiritûs, non tamen corporis vires. Cum in dies attenuaretur valetudo, nec ejusdem recuperandæ spes esset sub disciplina religiosa, Superiores in domum fratris miserunt: annis labentibus egit Mirandensem Episcopum. Conimbricæ nostræ adscribitur militiæ Alphonus Vallius, cujus fuerunt virtutes egregiæ.

12. Bracharæ novus Archiepiscopus Augustinus Castrius ex Eremitis Conciones Bracharæ. divi Augustini concessit, ut singulis festis diebus in templo nostro conciones haberi possint. Hactenus enim id non licuerat, ne populus, deserto templo maximo, ad nostrum confueret.

13. Augusto mensè in Madeirensi Collegio res evenit prorsus mirabilis. B. Virginis patrocinium. Erat ibi puteus altitudine palmorum sexaginta. Nigris duobus negotium datur lymphæ exhauriendæ, ut fundus repurgaretur. Cum id egissent, putei ruinâ obruti sunt. P. Fernandus Guerreirus, qui Collegium regebat, vir sanctissimis moribus, Religiosos nostros fundere in Cœlum preces jubet pro Nigrorum salute; tum, quotquot potest, adhibet operas ad lapidum congeriem & rudera auferenda. Laboratum est horis triginta continuis, donec fundus teneretur, ubi Nigros reperiunt sanos ac integros. Id miraculum tributum patrocinio Virginis, cui Nigri singulariter addicti erant. Instituta solemnè supplicatio in gratiarum actionem. Nigri duo sarta florea gerebant capite, manu faces accensas.

14. Nonâ die Maji Massangani in Angola diem suum obiit Paulus Diasius Moritur Paulus Diasius primus Angolæ Præfectus. Novafius rei Lusitanæ apud eas gentes summus Præfectus, de quo tories honorifica facta est mentio. Octavo ante obitum die, commendatis alteri negotiis publicis, seipsum ab omnium commercio secrevit, atque unicè animæ suæ consuluit. Condito testamento, quod tradidit P. Balthasari Barreira, sepulturam postulat in aede sacra Residentiæ nostræ Massanganensis. Denique rebus omnibus prudentissimè dispositis ad meliora commigrat.

15. Cadavere inter lamenta terræ mandato, P. Barreira è supremis ejus- Novus Præfectus. dem tabulis palàm declarat Præfectum, dum Rex non provideret, Ludovicum Serranum, velut dignissimum. Barreira se nomine cunctorum de Societate in Angola illum agnoscere legitimum Præfectum confitetur. Sequuntur Duces & milites. Inde lætis acclamationibus, vexillis in lætitiâ explicatis, resonantibus tubis ac tympanis domum deducunt; egregio rerum humanarum ludibrio: nam qui tractis per tertam armis ac vexillis, tubis ac tympanis tristè frementibus, venerant demortui cadaver comitaturi, momento exutis luctus significationibus inter hilaria revertuntur.

16. In supremis Præfecti tabulis hæc legebantur: Pauli erga Societatem officia. *Rogo Majestatem suam, ne permittat Societatis Patres deserere Angolanam acquisitionem; nam à primordiis eorum est parva consilio & spiritualibus subsidis. Eisdem obsecro per Jesum Christum, cujus amore hanc suscepere expeditionem, eam promoveam, excolamque vitâ suâ exemplis, ac doctrinâ, ut in ea multiplicentur DEI filii, ac fides, quam plantare ceperunt, dilatetur. Vir fuit Paulus Diasius æquè pius ac fortis, consideratus in rebus agendis, dignus, quem ejus ditionis Præfecti omnes tanquam*

tanquam ideam intueantur. Dignus, quoque qui in jugi sociorum vigeat memoria. Mens ejus fuerat tria nobis apud eas gentes fundare Collegia. Ideo nobis donaverat protectiones novem sobarum ex præcipuis, ut ipsi singulis annis largirentur Societati, quæ solebant tribuere Angolano Regi, & postea Paulo Diafo. Similiter plurimi Duces Lusitani testamento legarunt nobis, quas ipse Paulus concefferat, protectiones, reditumque ex iis provenientes. Verùm hæ donationes non sunt à Rege confirmatæ, ut jam supra aliquid delibatum.

Annus 1590. Soc. 51.

I.

Profecti ad
Iudiam.

BIs terni ad Indiam expediti, Lusitani quatuor, Itali duo. Horum quipiam ventis repulsi, anno sequenti navigationem resumpserunt. Eboræ nomen dedit Societati Petrus Henriquius filius Dynastæ Alcecevalensis.

Ad Societa-
tem venit Leo
Henriquius.

E Domo materna se fugâ proripuit ad Eboresse Collegium. Erat nepos Leonis Henriquii, de cujus morte narratum in principio anni proximi. In patris honorem dici apud nos voluit Leo Henriquius, patris suo virtute perfamilis, ut Annales suo loco demonstrabunt.

Moriuntur
P. Franc.
Henriquius,
Georgius
Serranus, &
Vascus Pirius.

2. Tres multis ornati virtutibus in Domo professâ vitam clausurunt. P. Franciscus Henriquius, Ulyssiponenfis, vir notissimæ in gubernando prudentiæ, idcirco donatus solenni professione. Octava dies Augusti eripuit P. Georgium Serranum, Ulyssiponensem, litteris & virtutibus eximium: rexit Eboresse & Conimbricense Collegium, Domum professam, totamque Provinciam. Egit Deputatum Generalis Concilii sanctæ Inquisitionis; nec post eum alius de nostris in Lusitania eo honore fructus est. Primus in Eboresse Academia Theologiæ mysteria enodavit. Hujusmodi dignitatibus sociavit peculiarem sui contemptum. Senii causâ sæpe cæteris Deputatis præesse debebat, ab eo tamen honore constanter abstinuit. Quantum in eo perderet Inquisitionis tribunal, amplis verbis significavit Cardinalis Albertus. Vigesima primâ Septembris reliquit mortales P. Vascus Pirius, domo Elvensis, magisterio tirorum insignis, & excellentissimis cumulatus virtutibus, ut perhibet ejus vita fusa per me scripta, & data luci publicæ.

Comitia Pro-
vinciæ.

3. In Comitibus Provinciæ, Præsidente P. Janne Correa Provinciali, electus Romam iturus Procurator P. Nicolaus Pimenta Rector Conimbricensis, secundo loco P. Christophorus Gouvea Pro-Rector Eboresse, Calendis Januarii patuit primum nobilissima pictura laquearis templi Domus professæ, cui par opus nondum viderat Hispania. Aduit Card. Albertus.

Pictura templi
D. Rochi.Duo puella-
rum domici-
lia.

4. Duo pudicitia conservandæ sunt erecta Ulyssipone domicilia, præcipuo motore P. Petro Fonseca, alterum puellarum, quas dicunt *Preservatas*. Id persuasum Sodalitati misericordiæ, prope cujus templum ipsis surrexit nobile ædificium. Alterum in urbis castello, præprimis constructum ad recipiendas filias militum Castellanos, quæ plerumque hujus perugii defectu perdebantur. Octo sacerdotes è Domo professâ ad obeundas misiones egressi sunt. Duos eorum expetiit Villamvissosam Dux Catharina. P. Ignatius Martinus pueris stipatus frequenter adibat Cardinalem, mirè recreatum, cum audisset parvulorum de elementis fidei concertationes. Dabat liberaliter stannum, quo conficerentur icunculæ distribuendæ respondentibus ad quæsitâ de Christiana catechesi.

Missiones.
Catechesis.Cathedræ
Philosophiæ
& Matheseos
Ulyssipone.

5. Non minùs litteræ floruerunt. Collegii D. Antonii scholæ novum acceperunt incrementum, addito Gymnasio duplici, altero Philosophiæ, Matheseos altero. Philosophiam primus docuit P. Valentinus Carvalius Ulyssiponenfis. Etsi memoretur sub primordia hujus Lycei apertum Matheseos Gymnasium, videtur tamen id haud diu perstitisse; nam monumenta vetusta sic de ipso nunc introducto loquuntur, ut appareat res nova. Vir locuples donavit aureos centum, ad comparanda, ut vocant, præmia scholasticis in arena litteraria

Declamatio-
nes, & præmia
in scholis hu-
manioribus.

vico-